

СУЧАСНЕ ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТІВ З НК

Роз'яснення Міністерства економічного розвитку і торгівлі України з питань застосування стандартів, у тому числі в зв'язку зі скасуванням міждержавних стандартів (ГОСТ)

Ціль щодо скасування міждержавних стандартів, розроблених до 1992 року (далі – ГОСТ), визначена Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2014 № 695 та схваленою постановою Верховної Ради України від 11.12.2014 № 26-VIII (далі – Програма).

З метою зниження ризиків для суб'єктів господарювання Мінекономрозвитку завчасно було запропоновано зацікавленим сторонам зокрема опрацювати питання щодо:

- скасування ГОСТ, які втратили актуальність;
- розробки національних нормативних документів (стандартів, кодексів усталеної практики (далі – національні стандарти) на заміну відповідних ГОСТ;
- розробки стандартів, кодексів усталеної практики, технічних умов (далі – стандартів) підприємств, установ, організацій, що здійснюють стандартизацію (далі – підприємство), якщо підприємства застосовують положення цих ГОСТ.

Відповідна інформація 27.03.2015 розміщена на веб-сайті державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (далі – ДП «УкрНДНЦ»), яке виконує функції національного органу стандартизації (розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 1163-р «Про визначення державного підприємства, яке виконує функції національного органу стандартизації»).

На виконання Програми ДП «УкрНДНЦ» скасував усі чинні в Україні ГОСТ (із певними датами скасування, зокрема з 2016, 2017, 2018 та 2019 року). Відповідна інформація розміщена на веб-сайті ДП «УкрНДНЦ».

До Мінекономрозвитку та ДП «УкрНДНЦ» надходять запитання від виробників щодо умов застосування стандартів, у тому числі ГОСТ, які скасовано. Нижче наводимо запитання, з яким найбільш частіше зверталися виробники, та надаємо роз'яснення на них.

Чи можна виробникам користуватися скасованими ГОСТ?

Якщо ГОСТ скасовано національним органом стандартизації, він вже не має статусу нормативного документу, а являє собою звичайний «текст». Але слід враховувати і те, що стандарт встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній

сфері. Тобто за умови добровільності застосування стандарту, але з метою мати будь-які інструкції, правила тощо, які впорядковують діяльність у той чи іншій сфері, може застосовуватися не чинний ГОСТ (національний стандарт), якщо на нього не передбачається робити посилання.

При цьому слід зазначити, що пунктом 2 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону визначено, що міждержавні стандарти (ГОСТ), що діяли на момент набрання чинності Угоди про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології і сертифікації від 13 березня 1992 року, застосовуються як національні стандарти до їх заміни на національні стандарти чи скасування в Україні.

Враховуючи вищезазначене, можна сказати, що виробники можуть застосовувати скасовані ГОСТ у своїй господарській діяльності та для своїх професійних потреб як звичайні інструкції, правила тощо, але не можуть робити посилання на такі ГОСТ, тому що вони не є чинними та не визнані національними органом стандартизації.

Виробник має усвідомлювати переваги застосування чинного національного стандарту, який розроблено відповідним технічним комітетом стандартизації з дотриманням процедур стандартизації, який відповідає законодавству, до якого вчасно внесені зміни, який адаптований до сучасних досягнень науки і техніки, вимогам міжнародних, регіональних стандартів та сприяє підвищенню конкурентоспроможності продукції.

Що робити, якщо вимоги прийнятих на заміну ГОСТ стандартів нижчі, ніж були у скасованому? Чи варто знижувати якість?

ДСТУ 1.1:2015 (ISO/IEC Guide 2:2004, MOD) «Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності. Словник термінів» визначає термін «вимога», як положення, що містить критерії, яких потрібно дотримуватися. Якщо вимога стосується якості продукції, звісно не потрібно знижувати свої можливості, а навпаки використовувати свої переваги під час просування продукції на ринку та застосовувати також інші елементи конкурентної боротьби.

Який із стандартів вважати обов'язковим?

Перш за все слід розглянути питання, яке стосується рівнів стандартизації, визначених Законом. Тобто Законом встановлено два рівні стандартизації залежно від рівня суб'єкта стандартизації, що приймає стандарти: національні стандарти, прийняті національними орга-

ном стандартизації та стандарти, прийняті підприємствами.

Статтею 23 Закону визначено, що національні стандарти застосовуються на добровільній основі, крім випадків, якщо обов'язковість їх застосування встановлена нормативно-правовими актами. Якщо розглядати питання обов'язковості стандартів у площині господарської діяльності суб'єктів господарювання, то відповідно до частини другої статті 15 Господарського кодексу України застосування стандартів чи їх окремих положень є обов'язковим для:

- суб'єктів господарювання, якщо обов'язковість застосування стандартів встановлено нормативно-правовими актами;
- учасників угоди (контракту) щодо розроблення, виготовлення чи постачання продукції, якщо в ній (ньому) є посилання на певні стандарти;
- виробника чи постачальника продукції, якщо він склав декларацію про відповідність продукції певним стандартам чи застосував позначення цих стандартів у її маркуванні.

Слід звернути увагу на положення, визначені пунктом 3 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону, які стосуються того, що ще 15 років (з дня набрання чинності Законом) будуть чинні галузеві нормативні документи (стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови, прийняті центральними органами виконавчої влади до набрання чинності цим Законом, а також галузеві стандарти (ОСТ) та прирівняні до них інші нормативні документи колишнього СРСР, галузеві стандарти України (ГСТУ)).

Галузеві нормативні документи також застосовуються на добровільній основі, крім випадків, якщо обов'язковість їх застосування встановлена нормативно-правовими актами. Під час застосування стандарту, який є обов'язковим, слід також врахувати те, що стандарти містять посилання на інші стандарти, положення яких становлять разом сутність цього стандарту, і вимог таких стандартів слід також дотримуватись.

Якими нормативними документами слід користуватись, якщо певний ГОСТ скасовано? Що робити, якщо не має стандарту на заміну скасованого ГОСТ?

Як було зазначено вище у роз'ясненні щодо першого питання, за умови добровільності застосування стандарту, але з метою мати будь-яку інструкцію, правила тощо, які упорядковують діяльність у той чи іншій сфері, може застосовуватися не чинний стандарт, якщо на нього не передбачається робити посилання у відповідній сфері діяльності.

У разі, якщо суб'єкт господарювання має наміри застосувати стандарт та використовувати його позначення, а потрібний йому ГОСТ скасо-

вано, необхідно знайти заміну такому документу. Для цього можна звернутися до Національного фонду нормативних документів (ДП «УкрНДНЦ», вул. Святошинська, 2, тел. 450-06-82). Каталог національних нормативних документів розміщено на офіційному веб-сайті ДП «УкрНДНЦ». Загальна кількість національних стандартів на сьогодні становить 15133 документи.

ДП «УкрНДНЦ» також має доступ до всіх міжнародних та європейських стандартів. Міжнародні стандарти можна придбати в ДП «УкрНДНЦ» або звернутися безпосередньо до міжнародних організацій стандартизації. Але тут потрібно звернути увагу на питання застосування цих стандартів на національних територіях, і самим швидким та дешевим способом їх застосування є прийняття міжнародного або європейського стандарту як національного (наприклад, мовою оригіналу, або методом перекладу).

Тобто законодавство передбачає низку механізмів для отримання необхідного стандарту, враховуючи те, що використавши право, надане підприємству вищезазначеною нормою Закону, суб'єкт господарювання має право отримати свій власний документ, розроблений за своїми власними правилами.

У завершенні цього блоку питань щодо застосування стандартів слід підкреслити переваги, які надають стандарти, враховуючи, що вони встановлюють вимоги, у разі дотримання яких, буде отримано визначений результат. Стандартизація надає можливість нарощування виробничого потенціалу підприємств, створення прогресивних технологій і нових видів високоякісної продукції для того, щоб у міру розвитку вітчизняного ринку та інтеграції у світову економіку розширювати частку української продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Зокрема, застосування стандартів можна розглядати як частину ділової практики кожного суб'єкта господарювання, яка має допомогти:

- раціонально використовувати технічні та людські ресурси;
- враховувати та розвивати правила техніки безпеки та умови захисту природного довкілля;
- зменшувати невиправдане розмаїття, спростити роботу з оформленням замовлення чи підготовки контракту;
- звести до мінімуму витрати на розроблення конструкторської та технологічної документації;
- узгодити організаційні, виробничі та експлуатаційні процеси з економічною вигодою;
- забезпечити технічне обслуговування машин, устаткування, систем тощо;
- забезпечити сумісність продукції та процесів.

Джерело: сайт Мінекономрозвитку України

Міждержавні стандарти з НК, чинність яких в Україні скасовано

Позначення	Назва	Чинність скасовано з
ГОСТ 7512-82	Контроль неразрушающий. Соединения сварные. Радиографический метод	2019-01-01
ГОСТ 14782-86	Контроль неразрушающий. Соединения сварные. Методы ультразвуковые	2019-01-01
ГОСТ 17410-78	Контроль неразрушающий. Трубы металлические бесшовные цилиндрические. Методы ультразвуковой дефектоскопии	2019-01-01
ГОСТ 18353-79	Контроль неразрушающий. Классификация видов и методов	2019-01-01
ГОСТ 20415-82	Контроль неразрушающий. Методы акустические. Общие положения	2019-01-01
ГОСТ 20426-82	Контроль неразрушающий. Методы дефектоскопии радиационные. Область применения	2019-01-01
ГОСТ 21104-75	Контроль неразрушающий. Феррозондовый метод	2018-01-01
ГОСТ 21105-87	Контроль неразрушающий. Магнитопорошковый метод	2021-01-01
ГОСТ 21397-81	Контроль неразрушающий. Комплект стандартных образцов для ультразвукового контроля полуфабрикатов и изделий из алюминиевых сплавов. Технические условия	2019-01-01
ГОСТ 22238-76	Контроль неразрушающий. Меры образцовые для поверки толщиномеров покрытий. Общие положения	2019-01-01
ГОСТ 23055-78	Контроль неразрушающий. Сварка металлов плавлением. Классификация сварных соединений по результатам радиографического контроля	2019-01-01
ГОСТ 23479-79	Контроль неразрушающий. Методы оптического вида. Общие требования	2019-01-01
ГОСТ 23480-79	Контроль неразрушающий. Методы радиоволнового вида. Общие требования	2018-01-01
ГОСТ 23483-79	Контроль неразрушающий. Методы теплового вида. Общие требования	2018-01-01
ГОСТ 23667-85	Контроль неразрушающий. Дефектоскопы ультразвуковые. Методы измерения основных параметров	2019-01-01
ГОСТ 23702-90	Контроль неразрушающий. Преобразователи ультразвуковые. Методы испытаний	2019-01-01
ГОСТ 23829-85	Контроль неразрушающий акустический. Термины и определения	2019-01-01
ГОСТ 24034-80	Контроль неразрушающий радиационный. Термины и определения	2019-01-01
ГОСТ 24289-80	Контроль неразрушающий вихретоковый. Термины и определения	2019-01-01
ГОСТ 24450-80	Контроль неразрушающий магнитный. Термины и определения	2019-01-01
ГОСТ 24507-80	Контроль неразрушающий. Поковки из черных и цветных металлов. Методы ультразвуковой дефектоскопии	2021-01-01
ГОСТ 24521-80	Контроль неразрушающий оптический. Термины и определения	2019-01-01
ГОСТ 24522-80	Контроль неразрушающий капиллярный. Термины и определения	2019-01-01
ГОСТ 25113-86	Контроль неразрушающий. Аппараты рентгеновские для промышленной дефектоскопии. Общие технические условия	2019-01-01
ГОСТ 25225-82	Контроль неразрушающий. Швы сварных соединений трубопроводов. Магнитографический метод	2018-01-01
ГОСТ 25313-82	Контроль неразрушающий радиоволновой. Термины и определения	2019-01-01
ГОСТ 25314-82	Контроль неразрушающий тепловой. Термины и определения	2019-01-01
ГОСТ 25315-82	Контроль неразрушающий электрический. Термины и определения	2019-01-01
ГОСТ 25714-83	Контроль неразрушающий. Акустический звуковой метод определения открытой пористости, кажущейся плотности, плотности и предела прочности при сжатии огнеупорных изделий	2019-01-01
ГОСТ 25997-83	Сварка металлов плавлением. Статистическая оценка качества по результатам неразрушающего контроля	2019-01-01
ГОСТ 26114-84	Контроль неразрушающий. Дефектоскопы на базе ускорителей заряженных частиц. Основные параметры и общие технические требования	2019-01-01
ГОСТ 26126-84	Контроль неразрушающий. Соединения паяные. Ультразвуковые методы контроля качества	2019-01-01
ГОСТ 26170-84	Контроль неразрушающий. Приборы радиоволновые. Общие технические требования	2018-01-01
ГОСТ 26182-84	Контроль неразрушающий. Люминесцентный метод течеискания	2018-01-01
ГОСТ 26266-90	Контроль неразрушающий. Преобразователи ультразвуковые. Общие технические требования	2019-01-01
ГОСТ 27333-87	Контроль неразрушающий. Измерение удельной электрической проводимости цветных металлов вихретоковым методом	2018-01-01
ГОСТ 27750-88	Контроль неразрушающий. Покрытия восстановительные. Методы контроля толщины покрытий	2019-01-01
ГОСТ 27947-88	Контроль неразрушающий. Рентгентелевизионный метод. Общие требования	2019-01-01
ГОСТ 28277-89	Контроль неразрушающий. Соединения сварные. Электрорадиографический метод. Общие требования	2019-01-01
ГОСТ 28369-89	Контроль неразрушающий. Облучатели ультрафиолетовые. Общие технические требования и методы испытаний	2019-01-01
ГОСТ 28517-90	Контроль неразрушающий. Масс-спектрометрический метод течеискания. Общие требования	2019-01-01
ГОСТ 28702-90	Контроль неразрушающий. Толщиномеры ультразвуковые. Общие технические требования	2019-01-01
ГОСТ 29025-91	Контроль неразрушающий. Дефектоскопы рентгентелевизионные с рентгеновскими электронно-оптическими преобразователями и электрорадиографические. Общие технические требования	2018-01-01

Підготовлено А.Л. Шекерою
за сприяння ДП «УкрНДНЦ»